



Ohje
18.6.2018

TEM/1175/00.03.05.02/2018

ALUEKEHITTÄMISEN TILANNEKUVAN PÄIVITYS JA ALUEKEHITTÄMISEN KESKUSTELUIHIN VALMISTAUTUMINEN SYKSYLLÄ 2018 SEKÄ ALUEELLISTEN KEHITYSNÄKYMIEŒ LAATIMINEN

Valtion ja maakuntien keskustelut aluekehittämisestä (Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi alueiden kehittämisestä ja kasvupalveluista ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi; HE 35/2018, 11 §) muodostavat yhteisen foorumin, jossa käsitellään aluekehittämisen tavoitteita ja toimeenpanoa. Aluekehittämiskeskusteluja valmistellaan ja toteutetaan jo tässä vaiheessa osana valtion ja maakuntien ohjaus- ja vuorovaikutusprosessia. Keskustelut tarjoavat uuden kanavan maakuntien ja valtioneuvoston väliselle vuoropuhelulle aluekehittämisen kannalta keskeisistä tavoitteista ja toimista ja korvaavat osin nykyisiä toimintatapoja (ks. TEM:n ohje maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelman laatimisesta 7.6.2018 TEM/1006/09.02.01/2018).

Aluekehittämiskeskustelut kokoavat yhteen eri hallinnonalojen alueiden kehittämiseen liittyviä asioita. Aluekehittämisen kannalta keskeisiä kysymyksiä tarkastellaan keskusteluissa ilmiölähtöisesti ja horisontaalisesti ja ne tarjoavat foorumin yhteiselle vuoropuhelulle ja maakunnan tilanteen tarkastelulle kokonaisuutena. Keskustelut vastaavat tarpeeseen tiivistää valtion ja maakuntien yhteistyötä sisällöllisissä ja strategisissa kysymyksissä. Keskustelussa pyritään yhdessä maakuntien ja valtioneuvoston kesken tunnistamaan tärkeimmät strategiset kehittämis-kohteet ja toimet niiden edistämiseksi.

Keskustelut käydään vuosittain loppuvuodesta, jolloin niiden lopputulokset ovat osapuolten hyödynnettävissä julkisen talouden suunnitelmaan liittyvässä valmistelussa sekä maakuntalain 13 § mukaisissa neuvotteluissa. Seuraavat aluekehittämiskeskustelut käydään syksyllä 2018 viikoilla 44 ja 45. Maakuntauudistuksen mahdolliset aikataulun muutokset huomioidaan valmistelun edetessä tarpeen mukaan.

Aluekehittämisen keskustelua kokeiltiin ensimmäisen kerran vuoden 2018 alussa. Keskusteluja varten laadittiin maakuntien kehitystä laaja-alaisesti kuvaava aluekehityksen tilannekuva. Tilannekuva pohjustaa aluekehittämisen keskusteluja, ja on hyödynnettävissä muiden ohjaus- ja vuorovaikutusprosessien valmisteluissa.



Työ- ja elinkeinoministeriö on saanut kokeilukierroksesta palautetta sekä alueilta että ministeriöiltä. Lisäksi kokemuksia kartoitettiin sähköisellä kyselyllä ja huhtikuussa 2018 järjestetyssä vuorovaikutuspajassa, jonka tavoitteena oli kiteyttää ensimmäisten aluekehittämisen keskustelujen opit konkreettisiksi kehittämissuunnitelmiksi.

Tässä kirjeessä kuvataan tilannekuvan päivityksen ja aluekehittämisen keskustelujen valmistelua maakunnissa ja ministeriöissä ja niihin liittyviä aikatauluja kesän ja syksyn 2018 aikana.

Alueelliset kehitysnäkymät -julkaisun laadinta kytkeytyy laadullisen tilannekuvan valmisteluun sekä sisällöllisesti että aikataulullisesti, minkä vuoksi ohjeistus kehitysnäkymien valmistelun osalta annetaan tämän kirjeen yhteydessä.

1. Kohti toimivampaa tilannekuvaa

Aluekehityksen tilannekuvaa pidetään alkuvuoden 2018 kokemusten perusteella pääosin toimivana, mutta samalla tunnistettiin useita kehittämistarpeita, jotka olivat osin ristiriitaisiakin. Tilannekuva ei ole valmis kokonaisuus, vaan sitä kehitetään jatkuvasti, jotta se olisi luonteva ja kaikille osapuolille lisäarvoa tuottava osa aluekehittämisen suunnittelun ja seurannan prosesseja niin maakunnissa kuin valtioneuvostossa.

Määrällisessä tilannekuvassa erityisesti elinympäristön (liikkuminen, asuminen ja luonnonympäristö) ja hyvinvoinnin alueellisten indikaattoreiden määrittely ja kehittäminen vaativat vielä työtä. Kyse ei ole vain indikaattoreiden valinnasta, vaan laajemmasta pohdinnasta siitä, mikä näissä teemoissa on aluekehityksen kannalta keskeistä, millaista tietoa on saatavilla ja mitkä indikaattorit ovat tarkoituksenmukaisia. Kehittämisen tarve on tunnistettu, mutta työ on vasta käynnistymässä ja tähtäin vuoden 2019 syksyyn. Nyt tehtävällä päivityskierroksella käytössä ovat samat perusindikaattorit kuin kokeilukierroksella.

Laadullisessa tilannekuvassa kehitystarpeet kohdistuvat selkeimmin ennakoititiedon hyödyntämiseen ja suuntaamiseen kohti tulevaa. Mitä nykytilanteen analyysin ja käytettävissä olevan ennakoititiedon perusteella voidaan sanoa seuraavien vuosien näkymästä?

Etenkin määrällisen tilannekuvan käytettävyyden parantamiseksi, mutta myös laadullisen tilannekuvan laadinnan helpottamiseksi, käynnissä on työ digitaalisen tilannekuva-alustan hankkimiseksi. Tavoitteena on, että alusta olisi käytössä syksyllä 2019.

Valtioneuvoston analyysiä tilannekuvasta kehitetään osana valtion ja maakunnan välistä vuoropuhelua. Tätä osiota kehitetään edelleen analyttisemmäksi, maakuntakohtaisemmaksi ja tiiviimmäksi. Varsinainen aluekehittämissuunnitelma on yksi osa vuorovaikutusprosessia, eikä kaikkia tietoja ja näkemyksiä ole tarpeen tuoda keskusteluagendalle.



2. Tilannekuvan päivitys syksyllä 2018

Tilannekuvatyön tavoitteena on luoda tietoon ja asiantuntijakokemukseen perustuvaa aluekehittämis toimijoiden yhteistä näkemystä alueiden tilanteesta ja keskeisistä kysymyksistä. Kansallisiin ja globaaleihin kehityskuluihin peilaten tilannekuva pohjustaa ja nostaa aluekehittämisen keskusteluun kunkin maakunnan keskeiset teemat ja avaa näkymää lähivuosien kehitykseen.

Tilannekuva koostuu jatkossakin määrällisestä ja laadullisesta tarkastelusta, jonka tekevät sekä maakunnat että valtioneuvosto. Tilannekuvan osa-alueita ovat väestö, yritystoiminta, osaaminen, työllisyys, aluetalous, julkinen/kuntatalous (myöhemmin myös maakuntatalous), asuminen, luonnonympäristö, liikenne sekä terveys ja hyvinvointi. Tilannekuva on yksi elementti maakuntien ja valtion välisessä vuoropuhelussa ja yhteistyössä.

Työ- ja elinkeinoministeriö vastaa määrällisen tilannekuvan indikaattoritietojen päivityksestä. Päivitys koskee sekä maakuntakohtaisia Excel-taulukoita että vertailevaa kartta- ja grafiikka-aineistoa. Syksyllä 2017 laaditussa määrällisessä tilannekuvassa oli saadun palautteen perusteella joitakin epätarkkuuksia, joiden osalta voi tarvittaessa ottaa yhteyttä päivitystyöstä vastaavaan Heli Pontoon.

Alueiden **laadullisissa tilannekuvissa** oli kokeilukierrokselle luonnollista vaihtelua, mutta laadintaan käytettävissä olleeseen aikaan nähden laadulliset analyysit olivat onnistuneita. Tällä kierroksella **kukin maakunta arvioi itse laadullisen tilannekuvan päivityksen tarpeen, huomioiden kuitenkin muutokset verrattuna viime syksyn tilanteeseen.** Yleisesti ottaen tekstejä tulee viedä analyyttisempaan suuntaan ja kuvata selkeämmin alueen lähtökohdista keskeisten ilmiöiden syy-seuraus-suhteita. Syksyn kokeilukierrokseen nähden uutena, täydentävänä elementtinä tilannekuvassa on tulevaisuusorientaatio. Aluekehittämisen keskusteluissa voidaan tunnistaa aineksia tuleviin aluekehittämisen painopisteisiin, jolloin on perusteltua että myös tilannekuva pitää sisällään näkymän lähivuosien kehitykseen.

Valtioneuvoston yhteinen analyysi jatkaa maakuntien ja valtioneuvoston välistä vuoropuhelua maakuntien laadullisten tilannekuvien pohjalta. Pyrkimyksenä on tuottaa kokeilukierrosta analyyttisempi ja aluekehityksen keskeisiin ilmiöihin eri näkökulmista kohdistuva yhteinen näkemys.

Maakunnan laadullinen tilannekuva:

- Tilannekuvatekstin kokonaispituus voi olla enintään kuusi sivua (alueprofiili + viisi sivua teemoista).



- Tilannekuva on alueen toimijoiden yhteinen näkemys, ja sen laadintaan tulisi osallistua ainakin maakunnan liiton ja ELY-keskuksen.
- Alueprofiilissa erityistä huomiota tulee kiinnittää maakuntarajat ylittävään toiminnallisuuteen ja kasvuvyöhykkeisiin.
- Alueellisten kehitysnäkymät –julkaisun valmistelu elo-syyskuussa on ajoitettu siten, että tuoreita arvioita on mahdollista hyödyntää myös kehitysnäkymien laadinnassa. Syksyn kehitysnäkymissä arvioidaan myös työvoiman saatavuutta.
- Tilannekuvassa tulee nostaa esille sekä pidemmän aikajänteen kehitystrendejä että lyhyemmän aikavälin muutoksia, jotka edellyttävät aluekehityksen toimenpiteitä lähivuosina.
- Tarkastelua tehdään suhteessa alueiden kehittämisen painopistepäätökseen, maakuntaohjelmaan sekä alueen muihin strategioihin ja ohjelmiin.
- Tilannekuva on ilmiölähtöistä syy- ja seuraussuhteiden analyysia. Tarkasteltava ilmiö voi vaihdella alueen tilanteesta riippuen ja olla esimerkiksi positiivinen tai negatiivinen rakennemuutos tai vaikkapa korkea nuorisotyöttömyys, jolloin analyysissa on mahdollista pohtia ilmiötä esimerkiksi hyvinvoinnin, turvallisuuden ja talouden näkökulmista.
- Syksyn 2018 aluekehittämisen keskustelut painottuvat edellisten keskustelujen johtopäätösten syventämiseen ja seurantaan, mutta niissä huomioidaan tulevaisuusorientaatio. Myös laadullista tilannekuvaa tulee viedä sisällöllisesti kehityskuvan suuntaan. Tilannekuva on analyysi alueen tämänhetkisestä tilanteesta, mutta myös arvio siitä, mitkä kysymykset ovat alueen lähivuosien kehityksen kannalta keskeisiä.
- Laadullisessa tilannekuvassa voi hyödyntää täydentävässä ohjeessa (LIITE 3) esimerkinomaisesti mainittuja indikaattoreita ja aineistoja. Oleellista on, että alueella tunnistetaan ne aluekehityksen kannalta keskeiset ilmiöt tai teemat, jotka analyysissa halutaan nostaa esille. Täydentävillä indikaattoreilla on mahdollista perustella ja tukea kokemukspästä, alueen asiantuntijoiden arvioihin perustuvaa tilannekuvaa.
- Lähivuosien kehitystä hahmotettaessa työn tukena voi käyttää ennakoitintietoa. Ennakointiaineisto voi olla numeerista (väestö- toimialaennusteet, koulutustarpeet) tai laadullista, esimerkkinä alueella valmistellut skenaariot tai valtioneuvoston tulevaisuus katsaukset.
- Tilannekuvan sisällössä on mahdollista painottaa ja nostaa esille maakunnan kannalta tärkeimpiä teemoja ja kysymyksiä. Jos esimerkiksi asumisen tai luonnonympäristön tilan suhteen näköpiirissä ei ole alueen elinvoiman kannalta erityisiä haasteita, teemat voi käsitellä kevyemmin. Tilannekuvan otsikot ovat kaikille yhteiset, mutta niiden sisällä on vapautta tuottaa maakunnan näköinen arvio.
- Aineiston hallittavuuden kannalta on tärkeää, että dynamiikkatarkastelu on tiivis.



Valtioneuvoston analyysi:

- Tavoitteena on valtioneuvoston yhteinen vastine ja näkemys alueen tilanteesta. Tarkastelu tehdään maakunnittain, kaikille maakunnille yhteiset viestit kootaan erilliseksi kokonaisuudeksi.
- Tarkastelun lähtökohtana on valtioneuvoston aluekehittämisen painopistepäätös, jossa on muodostettu hallituskauden yhteiset aluekehittämisen painopisteet. Ministeriöt saavat käyttöönsä maakunnittaiset päivitetty tilannekuva-aineistot.
- Ministeriöiden panos voi olla luonteeltaan palautetta, mutta yhteisellä tarkastelulla pyritään myös tunnistamaan ja nostamaan esille niitä kysymyksiä, jotka ovat valtion näkökulmasta ja kansallisten tavoitteiden toteutumisen kannalta keskeisiä.
- Ministeriöt voivat ottaa kantaa myös sellaisiin aluekehityksen kannalta merkityksellisiin sisältöihin, joiden varsinainen valmistelu tapahtuu pääosin muissa, mahdollisesti hallinnonalakohteisissa prosesseissa.
- Ministeriöt nostavat tässä esille myös toimia, joita kansallisella tasolla on tehty edellisten keskustelujen johtopäätösten pohjalta.
- Maakuntakohtaiseen analyysiin kiteytetään keskeisimmät kyseistä maakuntaa koskevat havainnot. TEM kokoaa ministeriöiden havainnot/analyysin ja koostaa siitä valtioneuvoston yhteistyössä tiiviin näkemyksen (enintään 2 sivua).

Tilannekuvatyötä varten tarvittava aineisto (tarkempi ohjeistus, määrällinen aineisto) tallennetaan Google Driven Aluekehityksen tilannekuva -kansioon. Jokaiselle maakunnalle on oma tiedosto, johon laadullisen tarkastelun voi tallentaa. Kansio on avoin eli kaikki oheisen linkin saaneet voivat nähdä koko aineiston ja muokata dokumentteja. Vertaisoppimisen kannalta on hyödyllistä tutustua myös muiden maakuntien analyysihin.

[Tilannekuva- ja keskusteluaineisto](http://bit.ly/aluekehittamiskeskustelut) <http://bit.ly/aluekehittamiskeskustelut>

3. Vaikuttavampi aluekehittämiskeskustelu osana kokonaisuutta

Keskustelujen simulointikierroksen perusteella keskeisimmät kehittämiskohteet ovat aluekehittämiskeskustelujen kytkennän kirkastaminen muuhun valtion ja maakuntien väliseen vuorovaikutukseen ja erityisesti talouden ohjaukseen sekä keskustelujen selkeämpi fokusointi. Tulevalla keskustelukierroksella näitä kytkentöjä selkeytetään edelleen huomioimalla tämä ministeriöiden välisessä yhteistyössä sekä agendojen valmistelussa. Valtioneuvoston yhteistyötä vahvistetaan tulevien keskustelujen valmistelussa ja muodostetaan selkeämpi yhteinen tulokulma ja prioriteetit keskusteluihin.



Keskustelujen vaikuttavuutta lisätään pyrkimällä selkeisiin johtopäätöksiin. Tässä on huomioitava, että strategisella tasolla käytävien keskustelujen johtopäätökset eivät välttämättä ole konkreettisia, ja toimet voivat konkretisoitua vasta pidemmällä aikavälillä.

Vuoropuhelua osapuolten kesken lisätään jo keskusteluihin valmistautumisvaiheessa, jotta varsinainen keskustelu voidaan pitää fokusoituna ja tuloksellisena. Lokakuussa järjestetään yhteinen **Aluekehittämispäivä 10.10.2018, joka toimii aluekehittämiskeskustelujen kick off –tilaisuutena**. Tällöin käydään keskustelua aluekehittämisen kannalta keskeisistä, kaikkia koskevista teemoista ja ajankohtaisista valmisteluista sekä odotuksista keskusteluille.

4. Aluekehittämiskeskustelun asialistan valmistelu syksyllä 2018

Aluekehittämiskeskustelujen toteuttamistapa ja merkitys voivat vaihdella eri vuosina. Syksyllä 2018 käydään ns. kevyempi keskustelukierros, kun taas syksyllä 2019 keskustelut ovat painoarvoltaan merkittävämmät uuden hallituksen, hallitusohjelman ja valtioneuvoston aluekehittämispäätöksen myötä. Syksyn 2018 keskustelujen painopiste on tammi-helmikuussa 2018 käytyjen keskustelujen syventämisessä ja johtopäätösten edistämisessä samalla kun katsetta siirretään jo tulevaisuuteen. Keskusteluista voidaan myös nostaa aineksia aluekehittämispäätöksen valmisteluun vuonna 2019.

Maakunnat toimittavat agendaehdotuksensa TEM:lle viikolla 39. Koska keskustelujen painopisteenä on edellisten keskustelujen johtopäätösten syventäminen, huomioidaan agendalla jatkuvuus edellisistä keskusteluista. Agendalle nostetaan esiin ne keskeisimmät teemat, joita edellisistä keskusteluista halutaan edelleen syventää tai joihin on tarve palata. Maakunnat ja valtio voivat halutessaan edelleen esittää asialistalle uusia asioita, mutta kiinnittäen huomiota muuttaman keskeisimmän teeman valintaan. Ministeriöiden tuoreet tulevaisuuskatsaukset ja uuteen rakennerahastokauteen valmistautuminen tarjoavat näkökulmia ja avauksia tulevaan.

Agendan valmistelussa kiinnitetään erityistä huomiota keskustelun fokusointiin ja yhden tai muuttaman keskeisimmän teeman priorisointiin. Myös teemojen tai toimenpiteiden aikajänne huomioidaan – onko kyse pitkän vai lyhyen aikavälin toimista. Agendalle nostetaan asioita, jotka ovat:

- Ilmiölähtöisiä, poikkihallinnollisia, strategisia, kohdennettuja ja joihin valtio tarvitaan mukaan
- Erityisesti keskustelussa ja johtopäätöksissä huomioidaan teemoja, joilla on taloudellista vaikuttavuutta

Ministeriöt käsittelevät maakuntien agendaehdotukset yhteistyössä ja tunnistavat valtioneuvoston näkökulmasta keskeiset tulokulmat agendalle. Lopullinen keskusteluagenda sovitaan valtioneuvoston ja maakunnan kesken.



5. Keskustelujen aikataulu ja niihin valmistautuminen

Keskustelut käydään viikoilla 44 ja 45. **Ministeriöitä ja maakuntia pyydetään varautumaan osallistumaan keskusteluihin alla olevan aikataulun mukaan.** Maakuntakohtaisten keskustelujen aikataulujen mahdolliset muutostarpeet pyydetään ilmoittamaan Heli Pontolle mahdollisimman pian.

MAAKUNTAKOHTAISET KESKUSTELUAJAT 2018

	9:00-11:30	13:00-15:30
Ma 29.10.2018	Lappi	Pohjois-Pohjanmaa
Ti 30.10.2018	Etelä-Pohjanmaa	Kainuu
Ke 31.10.2018	Keski-Pohjanmaa	Kanta-Häme
To 1.11.2018	Pohjanmaa	Pohjois-Savo
Pe 2.11.2018	Etelä-Karjala	Pohjois-Karjala
Ma 5.11.2018	Varsinais-Suomi	Keski-Suomi
Ti 6.11.2018	Satakunta	Pirkanmaa
Ke 7.11.2018	Päijät-Häme	Kymenlaakso
To 8.11.2018	Etelä-Savo	Uusimaa

- Keskustelut käydään maakunnan ja ministeriöiden johtotason tai sitä edustavan tahon kesken. Maakunnan keskustelijoina voi olla myös poliittista johtoa.
- Maakunnan liitto aluekehittämisestä vastaavana viranomaisena koordinoi maakunnan toimijoiden valmistautumista keskusteluun tiiviissä yhteistyössä ELY-keskuksen, kuntien ja muiden keskeisten toimijoiden kanssa.
- Maakunnassa päätetään keskusteluun osallistujat. Se, millaiseksi keskustelun agenda muodostuu, vaikuttaa myös siihen, keiden on olennaista olla keskustelupöydässä. Osallistujamäärän maakunnasta olisi keskustelutilanteen toimivuuden kannalta tarkoituksenmukaista olla n. 5-8 hlö. Etäyhteydellä voi lisäksi osallistua tarvittaessa asiantuntijoita.
- Keskustelutapahtuma on vain yksi osa prosessia, monet asiat tulevat käsiteltyä jo keskustelujen agendojen valmistelun yhteydessä, ja esimerkiksi toimialakohtaisissa prosesseissa.
- TEM koordinoi valtion valmistautumista keskusteluihin ja on yhteydessä kuhunkin maakuntaan keskusteluagendan viimeistelemiseksi lokakuussa, kun ministeriöt ovat käsitelleet maakuntien tilannekuvat ja agendaehdotukset.

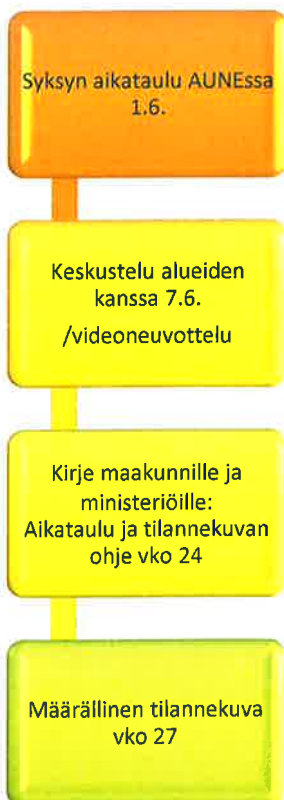


- Maakuntakohtaisille keskusteluille on varattu aikaa 2,5 tuntia, joten niissä keskitytään yhteisesti keskeisimmiksi tunnistettuihin kysymyksiin. Keskustelussa käsitellään sekä valtion että maakunnan mahdollisuuksia edistää yhteisesti tärkeitä koettuja asioita.
- Tarvittava tausta-aineisto on aluekehittämiskeskustelujen osapuolten käytettävissä vähintään viikkoa ennen keskustelua.

6. Valmistelun aikataulu

- Määrällinen tilannekuva valmis (TEM) vko 27
- Maakuntien laadullinen tilannekuva TEM:lle vko 36
- Maakuntien agendaehdotukset TEM:lle vko 39
- Aluekehityspäivä 10.10.2018 – aluekehittämiskeskustelujen kickoff

Kesä – heinäkuu



elo – syyskuu



lokakuu



marras – joulukuu





7. Lisätietoja:

Petra Stenfors 26.6. asti ja 9.-19.7. petra.stenfors@tem.fi 029 504 7177

Hanna-Maria Urjankangas 1.-10.7. ja 1.8. alk hanna-maria.urjankangas@tem.fi 029 506 3739

Heli Ponto, heli.ponto@tem.fi 029 504 7163

Jouko Nieminen (Alueelliset kehitysnäkymät –julkaisu), jouko.nieminen@ely-keskus.fi 029 5022769

ylijohtaja Marja-Riitta Pihlman
Työ- ja elinkeinoministeriö

erityisasiantuntija Petra Stenfors
Työ- ja elinkeinoministeriö

LIITTEET

1 Ohje alueellisten kehitysnäkymien laadinnasta syksyllä 2018

2 Kuvaus aluekehittämiskeskusteluista ja tilannekuvasta – valmisteluryhmän työpaperi (18.6.2018 luonnos) <https://tem.fi/aluekehittamisen-uudistus>

3 Täydentävä ohje laadullisen tilannekuvan valmistelusta



JAKELU

ELY-keskukset
Maakuntien liitot
Liikenne- ja viestintäministeriö
Maa- ja metsätalousministeriö
Opetus- ja kulttuuriministeriö
Sisäministeriö
Sosiaali- ja terveysministeriö
Työ- ja elinkeinoministeriön osastot
Valtiovarainministeriö
Ympäristöministeriö
Ulkoministeriö
Oikeusministeriö
Puolustusministeriö

TIEDOKSI

Aluekehittämissjärjestelmän uudistamisen valmisteluryhmä

Tem.fi/maakuntaudistus

Alueuudistus.fi